

Lugupeetud Triin Ojari, RO Estonia juurdeehituse mõjuhinnangu autor

Täname kutse eest pärandimõju hinnangu lõppversiooni kommenteerida.
Palume arvestada seda dokumenti ja neid kommentaare eraldiseisva arvamusega pärandimõju hinnangu juurde.

Eesti kultuuri üks valusamaid probleeme on läbi aastakümnete olnud muusikateatri jaoks sobiva saali puudumine, millest on räägitud juba üle 80 aasta. Küsimuses pole lihtsalt pärandimõju analüüsi esimeses peatükis mainitud akustika ja ruumikitsikus, vaid asjaolu, et Eesti inimesed on aastakümneid olnud võrreldes enamuse Euroopa riikide kodanikega kultuuriliselt diskrimineeritud seisundis. Rahvusooper Estonia töötab draamateatriks ehitatud saalis, mis on äärmiselt piiratud võimalustega muusikalavastuse etendamiseks kaasaegsel rahvusvahelisel tasemel. Sõnateatri akustika ja alamõõduline lava loovad „tubase” kõlaruumi, mis on vastavas kontekstis ühtviisi puudulik nii artistide, orkestri ja koori, ning mis kõige tähtsam – publiku jaoks.

See et Eesti kultuur pole arvatud UNESCO maailmapärandi nimekirja ei vähenda selle olulisust meie endi jaoks ning mõjuhinnang oleks kindlasti pidanud, eriti silmas pidades UNESCO üldisemat missiooni, arvestama ja kaaluma ka laiemat kultuurilist konteksti. Eesti ooperi- ja balletikultuuri pärsitud areng, võimatus luua ja esitada muusikalavastusi tõeliselt kaasaegsel rahvusvahelisel tasemel, osaleda rahvusvahelistes muusikateatrite koostööprojektides, võõrustada oma laval maailma väljapaistvaid balleti- ja ooperiartiste, on erakordselt tõsine kultuuriprobleem. Just seetõttu lülitas Eesti Vabariigi Riigikogu Rahvusooperi juurdeehituse 2021. aasta septembris riiklikult tähtsate kultuuriehituste nimekirja ja on kokku juba kahel korral väljendanud oma selget tahet juurdeehituse osas.

Üldisemas plaanis on kummastav, et kiirustades ja lisaks hea halduse põhimõtteid suuresti eirates on tellitud ja koostatud pärandimõju aruanne objektile, mille parameetrid on hetkel hüpoteetilised ja rahvusvahelist ideekonkurssi pole veel korraldatud. Pärast Tallinna vanalinna UNESCO nimekirja arvamist kaitsetsooni ehitatud rohkem kui kümnele objektile nagu näiteks Taani suursaatkond Wismari tänaval, Kaarli pst 8 korterelamu, Vabamu Kaarli pst 8, Kalevi ujula juurdeehitus, Vana-Viru 13 korterelamu, Aia tn 3 VW Passaaž, Inseneri 1, Aia 10A, Tallinna Inglise Kolledži ujula, Vabaduse väljaku parkla, De la Gardie kaubamaja, Reaalkooli uus võimla, Noorsooteatri juurdeehitus, Linnateatri juurdeehitus, Keskkonnaministeeriumi hoone Toompuiestee 24 pole seni teadaolevalt mingeid mõjuhinnanguid koostatud, samuti pole nendest teavitatud UNESCO-t, või on need teavitused mingil põhjusel hävinud ja pole enam kättesaadavad.

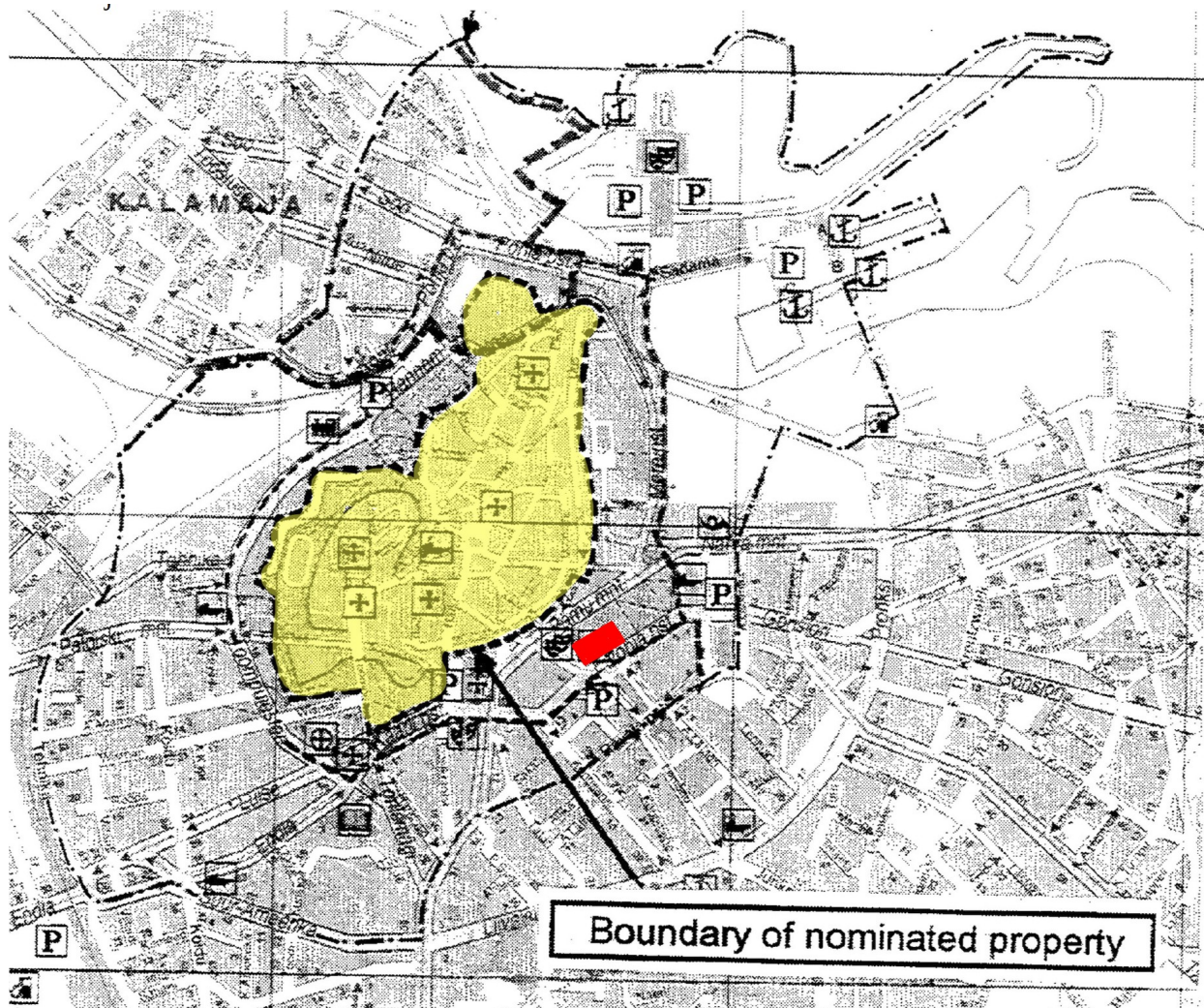
Taustal, kus pole selge, kui suur osa võimalikust juurdeehituse mahust asetseks üldse maa peal, paistavad mõjuanalüüsis toodud kategoorilised väited suurest negatiivsest visuaalsest mõjust subjektiivsed, spekulatiivsed ja kallutatud. Samuti pole lugejale selge, millise meetodikaga, milliste andmete analüüsi, mõõtmiste või mudelite abil on üldse selliste kategooriliste väidete ni jõutud? Mitu väljapaistvat arhitekti, muinsuskaitse ja linnaruumi eksperti on, sealhulgas meedias, väljendanud hoopis teistsugust seisukohta, et juurdeehitus ei varjaks mitte üheski suunas vaateid UNESCO kaitse all olevale Tallinna vanalinnale. Hoopis vastupidi – juurdeehitus võimaldaks teha inimestele kättesaadavaks nt katuseterrassilt avanevad vaated meie vanalinnale, võimaldaks eksponeerida praegu maa all olevaid bastioni fragmente (juhul kui need üldse on säilinud), looks kesklinnas praegu peaaegu kogu aeg inimtühja kiviplaatile sillutatud ja konteinerpuudega ümbritsetud sümboolse tühimiku asemel tõelise kultuurilise tõmbekeskuse.

Kahjuks on mõjuhindang koostatud eirates ka UNESCO enda mõjuhindangu juhust, mille p. 6.2.1 kohaselt tuleb pärandimõju hinnangu koostamisse läbivalt kaasata ka pärandiobjekti omanikud, mida kahetsusväärsel kombel ei tehtud. Rahvusooperi ja Estonia Seltsi (kasvõi sümboolset) läbivat kaasamist mõjuhindangu koostamisse, nagu seda nõuab UNESCO juhend, kahjuks ei toimunud. Mõjuhindangu koostamisse kaasatud ekspertide grupi moodustasid põhiliselt muinsuskaitse ametnikud ja ajaloolased. Väljapaistvaid arhitekte, urbanistika ja ehituseksperte me ekspertgrupi koosseisust kahjuks ei leia. Dokumendi alguses kinnitab mõjuhindangu autor oma sõltumatust, kuid veendumust selles, paraku, arvestades asjaolusid, ei sünni. Ühekülgseks on ekspertide valik ühe tööandja keskne, samuti on väga kaheldav mõjuanalüüsi autorit konsulteerinud Muinsuskaitseameti poolt määratud töörühma objektiivsus, kuna kõik mitte-ametnikest ekspertgrupi liikmed on varasemalt avalikult esitanud seisukohti Estonia teatri juurdeehituse vastu. Asjad mitte ainult ei pea olema õiged, vaid ka näima sellistena! Sel korral kahjuks nii pole.

Alapeatükk 1.1 - „Tallinna vanalinn oma muinsuskaitseala piirides kuulub alates 1997. aastast UNESCO maailmapärandi nimekirja. Hoones tegutsevad Rahvusoooper Estonia, Eesti Kontsert ja Eesti Riiklik Sümfooniaorkester.”

Mingil arusaamatul põhjusel on peatüki all ära toodud hoopis Tallinna vanalinna muinsuskaitseala Maa-ameti kultuurimälestiste kaart.

Täpsuse huvides, mida me selliselt mõjuhindangult ju võiksime loota, olgu märgitud, et Estonia hoone ei kuulunud 1997. aastal UNESCO kaitsealasse, nagu on näha alljärgnevalt UNESCO dokumentidest leitaval jooniselt:

- Tallinna vanalinn UNESCO kaitseala 1997-2008
- Estonia teatri asukohta

Kollasega tähistatud 1997 aastal UNESCO maailmapärandi nimekirja kantud Tallinna vanalinn.
 Allikas: 822-ICOMOS-971-en, WORLD HERITAGE LIST Tallinn, Estonia, nr 822,
<https://whc.unesco.org/en/list/822/documents/>

Alapeatükk 1.2 „Mõjuhindangus välja toodud lahendused lähtuvad nõudest vältida igasugust negatiivset mõju pärandikoha erakordsele ülemaailmsele väärtusele või vähemalt viia negatiivne mõju vastuvõetavale tasemele ning need on sisendiks edasises tegevuse planeerimise protsessis.“

Selline tavalugejale arusaamatu õõnsa paatosega retoorika on kahjuks läbivalt omane kogu mõjuhindangule. Teatavasti on UNESCO pärandinimekirjas Tallinna vanalinn, mitte Tallinna linn. Estonia teatri piirkonda käsitleb mõjuhindang peaaegu läbivalt vanalinnana, mida see tavaarusaama kohaselt mitte kuidagi pole. Visuaalsel vaatlusel pole võimalik seal avastada peaaegu mitte ühtegi ehitist mis oleks pärit varasemast ajast kui 20. sajand. Olgu veelkord rõhutatud, et teatri juurdeehitus ei sulgeks vaadet Tallinna vanalinnale, mis pole Estonia teatri juurest vaadeldav juba praegu. Suurepäraseid edukaid näiteid ümbrusega sobituvatest, linnaruumi vääringdavatest teatrite juurdeehitustest leiab maailmast ka palju vanemate teatrite ja linnadega seonduvalt kui seda on Tallinn.

Vaade erakordsele ülemaailmsele väärtusele.

Panoraamvaade Pärnu maantee servast vaatega Estonia teatri poolt vanalinna suunas ei muutuks juurdeehituse tõttu vähimalgi määral.

Panoraamvaade Tammsaare pargi Uue turu osa keskeljelt suunaga Estonia teatrist vanalinna poole.

Alapeatükk 2.1 „Tallinn kuulub UNESCO maailmapärandi nimekirja 1997. aastast. Nimekirja pääsemise eelduseks on esitatud paiga erakordne ülemaailmne väärtus (ingl outstanding universal value ehk OUV), mis tähendab objekti kuulumist kõige silmapaistvama kultuuripärandi hulka ülemaailmses mastaabis.”

Täpsuse huvides tuleks taas märkida, et UNESCO pärandi nimekirja kuulub vaid Tallinna vanalinn teatud piirides. Vastasel juhul tekib küsimus, miks ei tehta mõjuanalüüse Mustamäe või näiteks Liivalaia tänavale püstitavate hiidhoonete puhul, millest viimane, Arteri kvartal, muide erinevalt võimalikust Estonia teatri juurdeehitusest sulgeb mõned vaatekoridorid vanalinnale. UNESCO veebilehel on väga selgelt kirjeldatud, mida kaitstakse ning milles seisneb ja väljendub Tallinna vanalinna ülemaailmne erakordne väärtus.

<https://whc.unesco.org/en/list/822/>

Mõjuhinnangut tehes oleks võinud lähtuda sisust ja leida kooskõla realselt eksisteeriva olukorraga, mitte vaid kuivalt arvestada 2008. aastal kaardile joonistatud laiendatud piire. Kõnesolev piirkond eksisteerib realselt, Tallinna areng ei saa seiskuda ning elanikud kuhugi mujale kolida. Estonia teatri kõrval asetseva kiviplaatidega kaetud platsi tituleerimine ülemaailmse erakordse väärtusega objektiks annab tunnistust mõjuhinnangu võõrandumisest või sellest, et hinnang on antud vaid kaartide põhjal kohapeal käimata. „Terviklikkus” millega põhjendatakse 2008. aasta kaitsetsooni piiride laiendamist on antud kontekstis subjektiivne kategooria ja arvestades, et Tallinna vanalinn võeti UNESCO kaitse alla 1997. aastal hoopis teistes piirides, on ebaselge, kuidas võiks esialgselt kaitsepiirkonda mitte kuulunud alal toimuv Eesti kultuurile ülitähtis ehitus mõjutada nendele kriteeriumidele vastavust, mille alusel Tallinna vanalinn üldse UNESCO nimekirja 1997. aastal lülitati?

Alapeatükk 3.1 - „Rahvusoper Estonia soovib saada kaasaegsetele vajadustele vastavat ooperisaali ajaloolise teatrihoonele juurdeehitusena, kuna soovitakse jääda tegustema ajaloolises asukohas.”

Muusikateatri saali puudumine on üks Eesti kultuuri põletavamaid probleeme ning selle lahendamine pole vaid Rahvusoper Estonia soov... Juurdeehituse küsimust on arutanud Eesti Vabariigi Riigikogu ja Riigikogu Kultuurikomisjon, teadvustades täielikult kehtiva olukorra pärssivat mõju Eesti kultuuri arengule, muusika- ja teatrivaldkonna professionaalse skeene kängumisele, Eestile kui kultuurriigile. Mõjuhinnangus viidatud muudesse paikadesse ehitamise ettepanekud on praeguseks ammendunud. Ka nendest on räägitud tulutult aastakümneid, selliseid krunte, mis oleksid sobivad ooperiteatritaalise esindushoone kerkimiseks lihtsalt Tallinnas enam

pole. Lisaks on Riigikogu otsustanud juurdeehituse, mitte ümberehituse või mõnesse muusse paika ehitamise kasuks. Selleks on olemas ka finantsvahendid. Mujale ehitamise ettepanekute puhul võime rääkida vaid teema tapmisest või fantaasiamaailmast, mille realiseerimiseks puudub nii finantsiline võimekus kui ka otstarbekus, ja seda kõike selleks, et säiliks üks kiviplaatidega kaetud, konteinerpuudega ümbritsetud inimtühi plats?

Alampeatükk 3.2 Alternatiivid: „rajada juurdeehitus olemasolevale hoonele oluliselt väiksemas mahus”

Juurdeehituse (mitte ümberehituse) puhul säiliks praegu muinsuskaitse all olev Estonia teatri hoone peaaegu täielikult, kasutusele jääksid olemasolevad ruumid ning oleks tagatud ka keskkonnasäästlik, materjali- ja ressursikulukuselt mõistlik lahendus. Praeguse teatrihoone lõhkumine katkestaks aastateks Rahvusoperi töö, Eesti kultuurile ja publikule tekkiv kahju oleks äärmiselt suure ulatusega. Niigi raskustes Eesti professionaalne muusika- ja teatrivaldkond saaks suure lisahoobi.

Alampeatükk 4.1.1 „koos juurdeehitusega kaob hoonestamata puhvertsoon vanalinna ja olemasoleva teatrihoone vahel”

Väide on eksitav, lahti on seletamata, mis oleks selle puhvertsooni funktsioon? Väite põhjal jääb mulje, et juurdeehituse jaoks mõeldud Pärnu maantee poolse platsi piirilt algab kohe vanalinn. See pole aga kaugeltki nii, Pärnu maantee teiselt poolt ei leia me midagi mis viitaks tegelikult vanalinnale. Lisaks, nüüd äkki pole antud piirkond enam vanalinn, vaid hoopis miski mis on „olemasoleva teatrihoone” ja vanalinna vahel!

Alampeatükk 4.1.3 „bastionivööndi terviklikkuse kadumine”

Estonia teatri hoone juures pole bastionid vähimalgi määral nähtavad. Milles see terviklikkus seisneb? Juurdeehitus võimaldaks bastione just eksoneerida ja arheoloogiliselt uurida.

Alampeatükk 4.1.5 „roheala kadumisega kaasnev elukeskkonna halvenemine ja vanalinna vähenev atraktiivsus elanike ja küllastajate silmis”

Mõni aasta tagasi rajatud nn roheala väärtust on ilmselgelt üle hinnatud. See, et inimesed seda ala ei külasta on teada tõsiasi. Põhiliselt on selle uue pargi võtnud kasutusse asotsiaalid. Seetõttu võib väidet vanalinna atraktiivsuse vähenemisest sellega seoses pidada asjakohatuks. Pigem just juurdeehitus kui kultuuriline tõmbekeskus tõstaks seda atraktiivsust tunduvalt enam.

Alates alampeatükist 4.2 toodud mõjude hinnangu tabelleid on kahjuks raske kommenteerida, kuna pole selge millistele kriteeriumidele toetudes ühe või teise hinnanguni on jõutud. Kas need on mõjuhinnangu autori subjektiivsed otsused või kollektiivse tegevuse järelem? Hinnatud on Estonia teatri juurdeehituse mõju UNESCO maailmapärandisse arvatud Tallinna vanalinna erakordse ülemaailmse väärtuse säilitamisele. Olgu veelkord märgitud, et 1997. aastal võeti Tallinna vanalinn UNESCO kaitse alla tänasest erinevates piirides, kuhu ei kuulunud Estonia teatri ja Pärnu maantee vahel asetsev plats. UNESCO veebikeskkonnas on vabalt saadaval dokumendid, kus täpselt selgitatakse, milles Tallinna vanalinna ülemaailmne erakordne väärtus tegelikult seisneb, seetõttu tihti kasutatud hinnang „suur negatiivne mõju” võib olla tugevasti üle dimensioneeritud, millele on viidanud ka mitmed muinsuskaitse, arhitektuuri ja urbanistika professionaalid.

Erinevate mõjude hindamisel tuleks võtta arvesse, et UNESCO maailmapärandi nimekirja kuuluva Tallinna vanalinna suuruseks on alates 2008. aastast 113 ha. Kavandatud juurdeehituse ehitisealune pind on ainult ca 0,4 h. Kas nii mastaapse maailmapärandi objekti (113 ha) puhul saab ühele olemasolevale hoonele sama kõrge või madalama juurdeehituse rajamise puhul üldse rääkida suurest negatiivsest mõjust?

Lõpuks sooviks kindlasti peatuda vastutustundetul hirmutuskampanial, millega on Eesti avalikkust eksitatud alates 2021. aasta Eesti Vabariigi Riigikogu otsuse vastuvõtmisest riiklikult tähtsate kultuuriehitiste nimekirja kohta. Võiks ju loota, et ICOMOS Eesti ning samuti muinsuskaitssjad on kursis kolme varasema UNESCO nimekirjast väljaarvamise pretsedendiga? Sel juhul pole ühiskonna hirmutamine Tallinna vanalinna UNESCO-st väljaviskamisega lihtsalt aus, vaid pigem püüd manipuleerida. Araabia Oryxi pühamu, Saksamaa Dresdeni Elbe jõe org ja Liverpooli kaubasadam koos kaldaäärsete viktoriaanlike dokkidega arvati UNESCO nimekirjast välja kuna kaitsealused objektid lakkasid olemast ja sisuliselt polnud enam midagi kaitsta. Rahvusooper Estonia juurdeehituse puhul ei toimuks midagi ligilähedastki, vanalinn säilib oma senisel kujul, samuti nagu ka asjaolud, mille alusel Tallinna vanalinn 1997. aastal üldse UNESCO maailmapärandisse arvati.

Lugupidamisega

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia, Tatari 13, Tallinn, kinnitatud senati poolt 4. märtsil 2025

Eesti Muusikanõukogu, Suur-Karja 23, Tallinn, kinnitatud juhatuse poolt 3. märtsil 2025

(allkirjastatud digitaalselt)